

” Ing. Štefan Szamák (* 1920–† 2010) jeden z najúspešnejších slovenských šľachtiteľov

Pred viac ako desiatimi tisícročiami sa človek usadil na jednom mieste a začal pestovať rastliny pre svoju obživu a už vtedy ľudia prezieravo uchovávali semená najlepších rastlín ako osivo na ďalšie roky. Šľachtitelia postupne zasahovali do genetického materiálu poľnohospodárskych rastlín, pričom využívali prírodné alebo navodené zmeny organizmov. Uplatňovanie vedeckých poznatkov v šľachtení rastlín viedlo k tvorbe genotypov pšenice, ktoré svojimi úžitkovými vlastnosťami zaznamenali doslova „zelenú revolúciu“.

Veľkú úlohu pri šľachtení pšenice zohrali i šľachtitelia zo Slovenska a medzi nimi jeden z najvýznamnejších Ing. Štefan Szamák, ktorý pôsobil na šľachtiteľskej stanici na Novom Dvore, ktorú založil v roku 1912 barón Karl Kuffner de Diószegh.

Ing. Štefan Szamák pochádzam z lekárskej rodiny a narodil sa v Bratislave v roku 1920, kde začal chodiť i do školy. Už v škole dostal veľmi dobré základy, hlavne jazykového vzdelania. Naučil sa po maďarsky, nemecky a slovensky a neskoršie ďalšie jazyky. Keď vyšiel z brán gymnázia, ovládal osem jazykov – maďarský, nemecký, slovenský, český, anglický, fínsky, francúzsky a latinský.

Zdalo by sa, že cudzie jazyky boli jeho hlavným záujmom, no nebola to pravda. Záber jeho záujmov bol ďaleko širší a po skončení gymnázia chcel študovať v Prahe na pedagogickej fakulte biológiu a chémiu. Žiaľ, v roku 1938 sa v Európe schyľovalo sa k vojne a tak namiesto do Prahy ho otec poslal na tri roky do Mosonmagyaróváru, kde som absolvoval hospodársku akadémiu. Po jej ukončení chodil na Univerzitu Komenského v Bratislave, kde študoval biológiu a chémiu.

Pracovať začal na šľachtiteľskej stanici v Sládkovičove, kde pôsobil vo funkcii hlavného šľachtiteľa od 20. septembra 1943 do 31. októbra 1991, teda viac ako 48 rokov a do dôchodku odišiel ako 71 ročný.

Už na počiatku svojej kariéry sa preslávil. V dôsledku prechode frontu v roku 1945 bolo mnoho šľachtiteľského materiálu na iných šľachtiteľských staniciach znehodnoteného,

ale v Diosegu sa aj zásluhou Ing. Szamáka podarilo zachovať množstvo biologického materiálu predovšetkým pšenice ozimnej, jačmeňa jarného, hrachu, kukurice a iných plodín.

V rokoch 1947 až 1949 sa založil aj Ing. Štefan Szamák o vybudovanie nových objektov pre účely šľachtitelia na Novom Dvore. O jej vybudovanie. Počas svojej tvorivej práce sa podieľal ako autor, alebo spoluautor na vyšľachtení odrôd pšenice ozimnej Nová 200, B 35, Košútska, Košútka, Lívia a Sana, na vyšľachtení odrôd ovsu siateho Gratus, šošovice siatej Slovenská modrá, Proso siate Slovenské červené, Stoklas bezbranný ZK 1957, Žitniak (pýr) hrebenitý Muža.

Ing. Szamák sa v rokoch 1945 až 1948 zúčastnil aj na budovaní šľachtiteľských staníc (ŠS) na Slovensku. Pripravil vznik ŠS vo Veľkej Lomnici, podieľal sa na obnove šľachtitelia presunom biologického materiálu strukovín na Šľachtiteľskú stanicu v Kočovciach. V rokoch 1945 až 1949 sa podieľal na obnovení šľachtitelia pšenice, repy a ďalších plodín na ŠS v Bučanoch a v tom istom období spolupracoval na vzniku ŠS v Kvetoslavove. Od rokov 1947 spoločne s Ing. Harajom začali zakladať odrodové poloprevádzkové pokusy s obilninami, predovšetkým s pšenícou ozimnou a jarným jačmeňom na Československých štátnych majetkoch v Hubiciach, Palárikove, Holiči, Markušovciach, Veľkej Ide, Turni nad Bodvou a vo Viglaši.

V začiatkoch rozvoja poľnohospodárstva (1947–1955) Ing. Szamák vykonával vysoko cennú odbornú prácu formou osvetovej, odbornej a prednáškovej činnosti na celom území Slovenska. Svojimi odbornými skúsenosťami pomáhal predovšetkým agronómom pri zavádzaní veľkoplošného pestovania hustosiatych obilnín, kukurice, strukovín, krmovín, ale aj iných plodín ako napríklad mak, proso, šošovica, trávy a pod. Počas svojej bohatej šľachtiteľskej činnosti pomohol vychovať veľa mladých šľachtiteľov.

Aj na dôchodku mal malú záhradku a v nej malú botanickú zbierku. S láskou sa venoval pestovaniu, ale i šľachtitelia rozličných zauji-

mavých rastlín, napríklad jahôd, hoci už iba pre svoju radosť a potrebu.

Na otázku prečo sa venoval šľachtitelia pšenice v roku 2004 odpovedal: *No prečo som sa venoval len pšenici? Jednoducho, to bol rozkaz. V roku 1970 sme sa sklámali v našom veľkom spojencovi, ktorý nám nepomohol vo vtedajšej veľkej kríze a nedostatku pšenice. Vtedy prišlo to rozhodnutie maximálne sa venovať vyšľachtitelia vlastných odrôd pšenice, čo sa nám podarilo a Československo sa stalo sebestačné v pestovaní pšenice. Napriek tomu, že dnes to nie je moderné, no za svoju dlhoročnú prácu som dostal uznanie i od vtedajšieho politického systému a spolu s kolegami zo Solarov (okres Dunajská Streda) prevzal štátne vyznamenanie Klementa Gottwalda. Maximálne som s kolegami zo Solarov spolupracoval a aj dnes ma navštevuje jeden z nich, Ľudovít Rákóczi, ktorého som si veľmi obľúbil. Rád si s ním podebatujem a obaja zisťujeme, že dnešná doba sa akosi zmenila k horšiemu. Jednoducho všetko je dnes o peniazoch, o rozličných „kšeftoch“, o pozíciách. Som z toho smutný, no dúfam, že našim vstupom do Európy sa veľa zmení na tomto úseku i u nás, na Slovensku. Úžitok z novej Európy budú mať čiastočne moje deti, z ktorých dvaja sú inžinieri a venujú sa záhradníctvu, jeden je biológ a jeden jazykovedec, no pevne verím, že najviac mojich jedenásť vnúcat.“*

K tomu, aby človek mohol pokojne pracovať, potreboval i dobré a chápané rodinné zázemie. To mu vytvorila moja manželka Lívia, s ktorou žil 62 rokov a pomenoval podľa nej jednu z vyšľachtených odrôd.

Jeho veľkou láskou boli spevácke zbory Vox Humana v Sládkovičove a Zoltána Kodálya v Galante. Umenie, hudba a literatúra boli vždy popri práci jeho najväčším koníčkom.

Ing. Štefan Szamák, jeden z našich najvýznamnejších šľachtiteľov, zomrel po dlhej chorobe dňa v Galante. Bol to nesmierne zaujímavý človek s širokou škálou záujmov. Jeho byt plný kníh, fotografií, obrázkov od vnúcat a pravnúcat, s veľkou mapou Fínska na strope ešte dnes dýcha čarom jeho osobnosti.

ES

Zdroj:
archív rodiny Szamákových
Ing. Slezák, Hordeum, s. r. o.
Galantské noviny, 2004

